

Sygn. akt I USK 325/21

## POSTANOWIENIE

Dnia 8 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania E. N.  
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.  
o prawo do renty socjalnej,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń  
Społecznych w dniu 8 grudnia 2021 r.,  
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 13 lipca 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P. na rzecz ubezpieczonej E. N. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

### UZASADNIENIE

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., decyzją z 14 grudnia 2018 r., odmówił ubezpieczonej E. N. prawa do renty socjalnej.

W odwołaniu od tej decyzji E. N. wniosła o ponowne rozpatrzenie sprawy, ponieważ od wieku dziecięcego choruje na sklerodermię - zanik mięśni, ponadto pojawiły się inne choroby: dermatologiczne, reumatologiczne, neurologiczne, chirurgiczne, zakaźne.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, ponieważ orzeczeniem Komisji Lekarskiej ZUS ubezpieczona nie została uznana za całkowicie niezdolną do pracy.

Sąd Okręgowy w P., wyrokiem z 18 lutego 2020 r., zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał E. N. prawo do renty socjalnej na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 stycznia 2021 r.

Sąd pierwszej instancji przypomniał, że warunkiem przyznania świadczenia w postaci renty socjalnej jest rozpoznanie u wnioskodawcy całkowitej niezdolności do pracy, która zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej musi mieć swoje źródło w schorzeniach powstałych w okresach referencyjnych: przed ukończeniem 18 roku życia albo w trakcie nauki szkole lub w szkole wyższej, ale przed ukończeniem 25 roku życia. W celu oceny stanu zdrowia wnioskodawczynie Sąd dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych: dermatologa, reumatologa, specjalisty chorób zakaźnych, psychologa i psychiatry, neurologa i specjalisty medycyny pracy. Z opinii łącznej biegłych wynika, że odwołująca się choruje od dzieciństwa na twardzinę ograniczoną kończyn dolnych. W 2008 r. rozpoznano twardzinę ograniczoną linijną i trądzik różowaty. Wystąpiło zapalenie stawów wywołane tą chorobą, obrzęk w stawach śródrečno-paliczkowych i międzypaliczkowych dłoni, bolesność i osłabienie siły mięśniowej, przez co sprawność rąk jest ograniczona. Występuje też bolesność i znaczny obrzęk kończyny dolnej prawej z utykaniem. Wnioskodawczynie ma trudność z poruszaniem się oraz problem z przełykaniem pokarmów. Bolesność ruchowa kończyn dolnych występuje podczas spania, stania, przy zmianie pozycji.

Sąd Okręgowy przyjął – na podstawie wniosków opinii biegłych sądowych – że wnioskodawczynie jest całkowicie niezdolna do pracy, ponieważ opisane schorzenia sprawiają, że nie jest w stanie wykonywać pracy zgodnej z kwalifikacjami ani żadnej innej poniżej swoich kwalifikacji w normalnych warunkach zatrudnienia.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości i podnosząc zarzuty:

1) naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy: a) art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i przyjęcie na podstawie opinii łącznej biegłych: internisty-reumatologa, dermatologa i specjalisty chorób zakaźnych, że odwołująca się jest całkowicie niezdolna do pracy z powodu chorób

istniejących przed ukończeniem 18 roku życia, mimo że biegli nie dysponowali żadną dokumentacją leczniczą z tego okresu i ich ocena stanu zdrowia została oparta na dokumentacji medycznej z ostatnich lat; b) art. 227 k.p.c. w związku z art. 235<sup>2</sup> § 1 pkt 5 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez nieuwzględnienie wniosku organu rentowego o powołanie innego zespołu biegłych oraz uznanie, że wniosek ten zmierzał do przedłużenia postępowania, podczas gdy okoliczność dotycząca powstania niezdolności do pracy nie została dostatecznie wyjaśniona;

2) naruszenia prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1340) i uznanie, że wnioskodawczyni spełnia warunki do nabycia prawa do renty socjalnej.

We wnioskach apelacji organ rentowy domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P., ewentualnie zmiany zaskarżonego wyroku w całości i oddalenia odwołania od zaskarżonej decyzji.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 13 lipca 2020 r., oddalił apelację organu rentowego.

Sąd Apelacyjny podniósł, że organ rentowy w treści apelacji posługuje się nieprawidłową nomenklaturą, sugerującą, że warunkiem uzyskania prawa do renty socjalnej jest powstanie niezdolności do pracy w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, podczas gdy już tylko z literalnego brzmienia tego przepisu wynika, że prawo to przysługuje osobie pełnoletniej, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu powstałego w tych okresach. Oznacza to, że w okresach opisanych w tym przepisie ma powstać samo naruszenie sprawności organizmu, mogące w przyszłości powodować całkowitą niezdolność do pracy, a nie sama całkowita niezdolność do pracy. Pogląd ten znajduje potwierdzenie także w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym całkowita niezdolność do pracy, będąca przesłanką prawa do renty socjalnej, może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, ale dla nabycia prawa do tej renty istotne jest, aby przyczyna naruszenia sprawności organizmu osoby ubezpieczonej (choroba), powodująca całkowitą niezdolność do pracy, powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 tej ustawy.

Sąd zaznaczył, że biegli nie mieli wątpliwości co do tego, że naruszenie sprawności organizmu wnioskodawczyni znajduje swoje podłoże w chorobie zdiagnozowanej u niej w dzieciństwie – ma ono charakter postępujący, przewlekły i uniemożliwia podjęcie pracy. Dodatkową okolicznością przemawiającą za tym, że

naruszenie sprawności organizmu powstało u wnioskodawczynie przed 18 rokiem życia, jest to, że już w 2001 r. wnioskodawczynie (urodzona 27 stycznia 1975 r.) dysponowała orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, z którego wynika, że niepełnosprawność istnieje od 1985 r., czyli powstała w wieku dziecięcym.

Zdaniem Sądu odwoławczego, nie było potrzeby opiniowania uzupełniającego czy też powołania nowych biegłych sądowych, bowiem sporne okoliczności zostały dostatecznie wyjaśnione na podstawie pisemnej opinii łącznej biegłych sądowych.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok w całości. Skargę kasacyjną oparto na podstawach naruszenia prawa materialnego: art. 4 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że wnioskodawczynie spełnia warunki do przyznania jej prawa do renty socjalnej, podczas gdy brak jest dowodów świadczących o tym, że przed ukończeniem nauki na kursie krawieckim wnioskodawczynie miała takie naruszenie sprawności organizmu, które w wieku 44 lat, od 1 stycznia 2019 r., powodowało całkowitą niezdolność do pracy. Skarżący zarzucił również naruszenie przepisów postępowania: art. 227 k.p.c. w związku z art. 235<sup>2</sup> k.p.c., art. 286 k.p.c., art. 316 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c. oraz art. 285 § 1 k.p.c.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...).

Konieczność przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania pełnomocnik skarżącego uzasadnił potrzebą dokonania wykładni art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej w zakresie dookreślenia pojęcia „naruszenie sprawności organizmu” w przypadku, gdy całkowita niezdolność do pracy powstaje po upływie wielu lat od zakończenia okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 tej ustawy. Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi, skarżący podniósł, że pojęcie „naruszenie sprawności organizmu” nie jest w ustawie zdefiniowane, a orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych przyjmuje wykładnię korzystną dla osób ubiegających się o rentę socjalną, uznając, że choroba istniejąca przed ukończeniem nauki, nawet niepowodująca niezdolności do pracy w jakimkolwiek stopniu w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jest podstawą nabycia prawa do renty socjalnej, jeżeli w okresie późniejszym osoba ta stanie się całkowicie niezdolna do pracy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik wnioskodawczynie wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, że w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., czyli gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4), i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że istnieje publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego sformułowanego w skardze podczas jej merytorycznego rozpoznania.

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398<sup>4</sup> § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania pełnomocnik organu rentowego uzasadnił potrzebą wykładni art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej w zakresie dookreślenia pojęcia „naruszenie sprawności organizmu” w przypadku, gdy całkowita niezdolność do pracy powstaje po upływie wielu lat od zakończenia okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 tej ustawy.

W związku z takim uzasadnieniem wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania należy przypomnieć, że w wypadku powołania się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, przedstawienie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, oraz sformułowanie przez skarżącego własnej propozycji interpretacyjnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 30 stycznia 2003 r., I PZ 124/02, LEX nr 1130960; z 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy we

wcześniejszym orzecznictwie wyraził już swój pogląd, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2014 r., I UK 64/14, LEX nr 2630721).

Zdaniem Sądu Najwyższego oceniany na etapie tzw. przedsądu (art. 398<sup>9</sup> k.p.c.) wniosek skarżącego o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia określonych wyżej kryteriów. Wymagający – według skarżącego – wykładni art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej był już niejednokrotnie przedmiotem interpretacji i wyjaśnień Sądu Najwyższego, stanowisko sądów w kwestii jego rozumienia jest jednolite. Tym samym przepis ten nie budzi poważnych wątpliwości i nie wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Sam skarżący ma świadomość, że z orzecznictwa sądowego wynika, iż między naruszeniem sprawności organizmu a całkowitą niezdolnością do pracy może upłynąć wiele lat. Zarówno orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat wcześniejszych, jak i aktualne, przyjmuje identyczną interpretację art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej. Brak jest podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko z tego powodu, że skarżący nie zgadza się z jednolitą i utrwaloną wykładnią art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej.

W uchwale z 15 marca 2006 r., II UZP 4/06 (OSNP 2006 nr 21-22, poz. 334) Sąd Najwyższy dokonał wykładni art. 4 ust. 1 o rencie socjalnej przyjmując, że całkowita niezdolność do pracy jako przesłanka prawa do renty socjalnej może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej. W uzasadnieniu tej uchwały stwierdzono, że wykładnia logiczno-językowa art. 4 ust. 1 pozwala na stwierdzenie, że całkowita niezdolność do pracy, jako przesłanka nabycia prawa do renty, nie musi powstać w okresach wymienionych w punktach 1-3 tego przepisu. Okresy w nim wymienione odnoszą się do powstania naruszenia sprawności organizmu, a nie do powstania całkowitej niezdolności do pracy. Wynika to z posłużenia się przez ustawodawcę zaimkiem „które”, użytym w rodzaju nijakim, co nakazuje odnieść okresy wymienione w punktach 1-3 do naruszenia sprawności organizmu, a nie do całkowitej niezdolności do pracy; w związku z tą ostatnią ustawodawca musiałby posłużyć się zaimkiem w rodzaju żeńskim „która”. Potwierdzeniem takiej wyraźnej woli ustawodawcy może być wzgląd na uniknięcie trudności interpretacyjnych w zakresie określenia czasu powstania całkowitej niezdolności do pracy, jakie istniały na gruncie art. 27a ustawy o pomocy społecznej, który wprowadził do prawa polskiego instytucję renty socjalnej. Według tego przepisu, renta socjalna przysługiwała osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia, niezależnie od dochodu; prawo do renty socjalnej przysługiwało także osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub w szkole wyższej, przed ukończeniem 25 roku życia, a także w trakcie studiów doktoranckich

lub aspirantury naukowej. W związku z rozbieżną interpretacją tego przepisu Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale składu siedmiu sędziów z 16 listopada 1998 r., OPS 12/98 (ONSA 1999 nr 1, poz. 11) uznał, że art. 27a ustawy o pomocy społecznej nie określa czasu wystąpienia skutku inwalidztwa w postaci całkowitej niezdolności do pracy, gdyż mowa w nim o inwalidztwie powstałym przed ukończeniem 18 roku życia, którego skutkiem jest całkowita niezdolność do pracy. Mając na względzie cel przepisów regulujących instytucję renty socjalnej, którym było zapewnienie świadczenia socjalnego stanowiącego odpowiednik świadczenia z ubezpieczenia społecznego tym osobom, które są całkowicie niezdolne do pracy, jeżeli przyczyną tej niezdolności jest inwalidztwo powstałe przed ukończeniem 18 roku życia, NSA przyjął, że osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy przysługuje renta socjalna na podstawie art. 27a ustawy o pomocy społecznej także wówczas, gdy inwalidztwo tej osoby, powstałe przed ukończeniem przez nią 18 roku życia, dopiero po ukończeniu tego wieku osiągnęło stopień powodujący całkowitą niezdolność do pracy. Przepis art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej w sposób bardziej precyzyjny, pozwalający na jego rozumienie już przy dokonywaniu wykładni językowej, określił okres powstania naruszenia sprawności organizmu, powodującego powstanie całkowitej niezdolności do pracy.

Trafność takiego rozumienia art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej została potwierdzona między innymi w wyroku Sądu Najwyższego z 6 lipca 2011 r., I UK 6/11 (LEX nr 1026617), w którym stwierdzono, że całkowita niezdolność do pracy i naruszenie sprawności organizmu mogą powstać w różnym czasie. Zdaniem Sądu Najwyższego nie można wykluczyć sytuacji, w której całkowita niezdolność do pracy powstanie później niż naruszenie sprawności organizmu. Zdarzy się to wówczas, gdy zmiany chorobowe u osoby, u której doszło do naruszenia sprawności organizmu, nasila się później do tego stopnia, że uniemożliwią jej wykonywanie jakiegokolwiek pracy. Zatem norma prawna wynikająca z art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej dotyczy zarówno sytuacji, gdy całkowita niezdolność do pracy powstała jednocześnie z naruszeniem sprawności organizmu, jak i sytuacji, gdy powstała w okresie późniejszym. Sąd podkreślił, że w okresach przewidzianych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 musi powstać naruszenie sprawności organizmu, „z powodu” którego doszło do całkowitej niezdolności do pracy. Inaczej mówiąc, całkowita niezdolność do pracy musi być spowodowana (pozostawać w związku przyczynowym z) naruszeniem sprawności organizmu, które powstało w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy.

Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy również w innych orzeczeniach (por. wyrok z 13 czerwca 2007 r., II UK 259/06, LEX nr 1615842; wyrok z 14 maja 2009 r., I UK 346/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 18; wyrok z 26 lipca 2011 r., I UK 6/11, LEX nr 1026617; wyrok z 9 maja 2018 r., II UK 78/17, LEX nr 2490067; wyrok z 25 lutego 2021 r., III USKP 35/21, LEX nr 3126042).

W rozpoznawanej sprawie opiniowało kilku biegłych lekarzy (m.in. dermatolog, reumatolog i specjalista chorób zakaźnych), którzy w opinii łącznej stwierdzili u wnioskodawczynie całkowitą niezdolność do pracy. Niezdolność ta zdaniem biegłych pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym w okresie przed ukończeniem 18 roku życia, a zatem w okresie wymienionym w art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej. Opinia biegłych jest jednoznaczna i jednomyślna.

Z uwagi na to, że Sąd Najwyższy zajął już wcześniej wielokrotnie stanowisko odnośnie do kwestii podnoszonej przez skarżącego, brak było przesłanek do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.